

سرشناسه: میرباقری، سید محمد مهدی ۱۳۴۰ -

عنوان: تأملات قرآنی در پرتو معارف اهل بیت علیهم السلام

پدیدآورنده: سید محمد مهدی میرباقری

سرپرست تدوین: کارگروه تدوین حکمت

مشخصات نشر: قم: تمدن نوین اسلامی، ۱۳۹۹ -

وضعیت فهرست نویسی: فابا

موضوع: قرآن، سوره‌ها و آیات

رده بندی کنگره: ۲۱۳۹۶ ت ۹۲ م ۹/ BPV۱ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۷

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۰۱۹-۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۰۲۸۲۱

فَاتِحَاتُ الْقُرْآنِ وَقُلُوبُهُ

در پرتو معارف
اهل بیت علیهم السلام

جلد پنجم

سوره‌های فلق، ناس، مسد و نصر

سید محمد مهدی میرباقری

پدیدآورنده: سید محمد مهدی میرباقری

tadvinehkmata@iran.ir

سرپرست تدوین: کارگروه تدوین حکمت

ناشر: تمدن نوین اسلامی

ویراست و تنظیم: حسن محمودی، محمد کاظم خواجه احسنی

طراح جلد: علیرضا پوراکبری

صفحه آرا: علیرضا بهمانی

تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

نویت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۹

فروش مجازی: tamadonenovin.ir

۰۲۵-۳۲۶۰۳۲۷۱

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۰۴۶۴۶۲۱۲

@mirbaqeri_book

کانال معرفی آثار استاد میرباقری در پیام رسان های ایستا، سروش، بله و تلگرام

نشانی: قم، بلوار غدیر، کوچه دهم، فرهنگستان علوم اسلامی، نشر تمدن نوین اسلامی

© کلیه حقوق مادی و معنوی اثر برای ناشر محفوظ است.

فهرست اجمال

سوره فلق / ۱۷

- گفتار اول: مرور سوره با تأمل در معنای شَر ۱۹
گفتار دوم: مرور سوره با تأمل در معنای فلق ۵۹

سوره ناس / ۸۷

- گفتار اول: مرور سوره با تأمل در معنای وسوسه و استعاذه ۸۹
گفتار دوم: مرور سوره با تأمل در نقش شیاطین و استعاذه ۱۱۹
گفتار سوم: مرور سوره با تأمل در مخاطب سوره ۱۵۳

سوره مسد / ۱۸۳

- خسران ابی لهب و جریان او ۱۸۳

سوره نصر / ۲۱۱

- گفتار اول: مروری بر مفردات و آیات سوره ۲۱۳
گفتار دوم: مروری بر سیر سوره ۲۴۷

فهرست تفصیل

مقدمه ۱۳

سوره فلق / ۱۷

گفتار اول: مرور سوره با تأمل در معنای شَر ۱۹

۱. فضیلت قرائت دو سوره فلق و ناس ۲۱

۲. دو منظر کلی در مخاطب سوره فلق و ناس ۲۵

۳. ترجمه اجمالی سوره فلق و بیان شرور چهارگانه ۲۶

۴. چگونگی پیدایش شرور و نفوذ آن در روابط انسانی ۲۸

۴-۱. خروج از مدار بندگی منشأ پیدایش شرور ۲۸

۴-۲. اولیاء طاغوت، محور اقامه و گسترش شرور ۳۱

۵. چگونگی مصونیت از شرور ۳۷

۵-۱. استعاذه به حصن الهی ۳۷

۵-۲. استواری بر مدار بندگی ۳۸

۶. مروری بر شرور چهارگانه در سوره ۴۱

۶-۱. «شَرِّ مَا خَلَقَ» و نفوذ شَرِّ از طریق مخلوقات ۴۱

۶-۲. «شَرِّ غَاسِقٍ» و معنای ظاهری و باطنی آن ۴۲

۶-۳. «شَرِّ النَّفَّاثَاتِ» و نفوذ شیاطین از طریق سحر ۴۴

- ۴-۶. ﴿شَرِّ حَاسِدٍ﴾ و منشأ آن ۴۸
- بازگشت حسد به نارضایتی از تقسیم الهی ۴۸
- عجب، ریشه حسد و نارضایتی از خدای متعال ۵۱
- حسد به اولیاء الهی، منشأ همه حسادت‌ها ۵۶
- گفتار دوم: مرور سوره با تأمل در معنای فلق ۵۹
۱. تأملی در معنای «فلق» و «استعاذه به ربّ فلق» (آیه ۱) ۶۲
- ۱-۱. فلق به معنای صبح ۶۲
- ۱-۲. فلق به معنای جایگاه حبس سران شرّ در قعر جهنم ۶۳
- ۱-۳. استعاذه به ربّ فلق برای مصونیت از شرور ۶۸
۲. مروری بر شرور چهارگانه با تأمل در معنای فلق ۷۰
- ۱-۲. اول، شرّ مخلوقات و مبدأ و محور آن (آیه ۲) ۷۰
- ۲-۲. دوم، نفوذ تاریکی‌های سران شرّ (آیه ۳) ۷۳
- ۲-۳. سوم، دمیدن در تعلقات دنیایی و تغییر مدار توحید (آیه ۴) ۷۶
- عقل و فطرت توحیدی مدار سنجش و اندازه‌گیری ۷۷
- تغییر مدار سنجش و اندازه‌گیری در دستگاه شیطان ۷۹
- جنون واقعی، حاصل تغییر مدار توحید در دستگاه شیطان ۸۴
- ۲-۴. چهارم، حسادت نسبت به حقیقت ایمان و اولیاء الهی (آیه ۵) ۸۵

سوره ناس / ۸۷

- گفتار اول: مرور سوره با تأمل در معنای وسوسه و استعاذه ۸۹
۱. ترجمه اجمالی سوره ناس ۹۲
۲. دو منظر کلی در تفسیر سوره ناس ۹۳
۳. وسوسه نفس و راه غلبه بر آن ۹۵
۴. وسوسه شیطان و دشواری‌های آن ۱۰۱
- ۱-۴. دعوت و وسوسه، دو مخاطره شیطان ۱۰۱
- ۲-۴. وسواس خناس و وسوسه مخصوص او ۱۰۴
- ۳-۴. انواع وسوسه شیطان و خفا و پیچیدگی آن ۱۰۸
۵. ذکر و استعاذه، راه مقابله با وسوسه شیطان ۱۱۱
- گفتار دوم: مرور سوره با تأمل در نقش شیاطین و استعاذه ۱۱۹
۱. حضور شیاطین در زندگی انسان و مخاطرات آنها ۱۲۱

- ۱-۱. آمیختگی زندگی انسانی با ملائکه و شیاطین ۱۲۱
- ۱-۲. برخی از مخاطرات شیاطین ۱۲۹
 - مقارنت و همنشینی شیاطین با غافلان از ذکر الهی ۱۲۹
 - سلطه شیاطین بر دوستان و اولیانش ۱۳۱
- ۱-۳. مؤمنین، هدف و مقصود اصلی شیاطین ۱۳۸
۲. مقابله با وسوسه شیطان از طریق استعاذه و ورود به حصن الهی ۱۴۳
 - روایاتی پیرامون وسوسه شیطان و راه مقابله با آن ۱۴۶
 - گفتار سوم: مرور سوره با تأمل در مخاطب سوره ۱۵۳
۱. مرور سوره از منظر خطاب به امت ۱۵۵
 - ۱-۱. مرور سوره از زاویه وسوسه‌های فردی شیطان ۱۵۵
 - ضرورت استعاذه از خطر شیطان وسوسه‌گر ۱۵۵
 - درگیری با اهل بیت علیهم‌السلام، اصلی‌ترین وسوسه شیطان ۱۵۸
 - ۱-۲. مرور سوره از زاویه وسوسه‌های اجتماعی و تمدنی شیطان ۱۶۱
 - وسوسه غیرمستقیم شیاطین انس ۱۶۲
 - تمدن مادی، دستگاه پیچیده شیطان انس برای حذف توحید ۱۶۳
 - شبهه ناکارآمدی دین، بزرگ‌ترین وسوسه تمدن مادی ۱۶۷
 - ضرورت استعاذه به خدای متعال از وسوسه عظیم تمدن مادی ۱۶۹
۲. مرور سوره از منظر خطاب به نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ۱۷۲
 - ۱-۲. ناتوانی شیطان از وسوسه نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و طمع در امت ۱۷۲
 - ۲-۲. برخی از دشواری‌ها و موانع پیش‌روی نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ۱۷۴
 - عظمت دعوت نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و دشواری فهم این دعوت ۱۷۴
 - سختی‌های مسیر توحید و دشواری همراهی با نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ۱۷۵
 - بدل‌سازی برای توحید، مانع پیش‌روی نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ۱۷۹
 - ۲-۳. استعاذه نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، پناهگاه امت در سختی‌ها و موانع پیش‌رو ۱۸۱

سوره مسد / ۱۸۳

- خسران ابی‌لهب و جریان او ۱۸۳
- ۱. شأن نزول سوره مسد و ویژگی منحصر به فرد آن ۱۸۵
- ۲. مرور سوره با تأمل در مفردات و سیاق سوره ۱۸۷
 - ۱-۲. ابی‌لهب و دو خسارت او (آیه ۱) ۱۸۷
 - ۲-۲. ناکارآمدی اموال و مکتسبات ابی‌لهب (آیات ۲-۳) ۱۸۹

- ۳-۲. نقش همسرایی لب و سرانجام او (آیه ۴-۵)..... ۱۹۰
۳. مرور سوره با تأمل در موضوع خسارت و تَبَاب ۱۹۱
- ۱-۳. تأمل در موضوع خسارت و تَبَاب ۱۹۱
- خسارت اول، گم شدن عمل در محدوده دنیا (خسارت عمل) ۱۹۱
- خسارت دوم، محرومیت از لقاء الله و محدود ماندن به دنیا (خسارت نفس) ۱۹۳
- معرفت و رحمت الهی، جبران‌کننده خسارت‌ها ۱۹۹
- رنج دنیا و عذاب آخرت، نتیجه و سرانجام خسارت‌ها ۲۰۰
- ۲-۳. جمع‌بندی معنای سوره ۲۰۲
۴. مرور سوره با تأمل در جریان تاریخی خسارت و تَبَاب ۲۰۶
- ۱-۴. جریان نبی اکرم ﷺ و جریان ائمه جور ۲۰۷
- ۲-۴. جریان کوثر و ابوتراب و جریان ابتر و ابوهلب ۲۰۹

سوره نصر / ۲۱۱

- گفتار اول: مروری بر مفردات و آیات سوره ۲۱۳
۱. اشاره‌ای به زمان نزول سوره و فضائل آن ۲۱۵
۲. ترجمه اجمالی سوره و مهم‌ترین سرفصل‌های آن ۲۱۷
۳. مقصود از نصر و فتح، و چگونگی نزول آنها (آیه ۱) ۲۱۸
- ۱-۳. نصرت و فتح، ثمره اقدامات نبی اکرم ﷺ ۲۱۸
- ۲-۳. توجه به ظاهر اقدامات نبی اکرم ﷺ و تحلیل فتح و نصر در این مقیاس ۲۱۹
- ۳-۳. توجه به باطن اقدامات نبی اکرم ﷺ و تحلیل فتح و نصر در این مقیاس ۲۲۳
۲. ورود فوج فوج مردم به دین خدا بعد از فتح (آیه ۲) ۲۳۰
۳. تسبیح به حمد و استغفار نبی اکرم ﷺ (آیه ۳) ۲۳۲
- ۱-۳. نکاتی پیرامون تسبیح ۲۳۳
- گستره مسیحین ۲۳۳
- مقامات تسبیح ۲۳۳
- ضرورت تسبیح به حمد و آثار آن ۲۳۵
- گستردگی معنای تسبیح به حمد ۲۳۸
- ۲-۳. تسبیح نبی اکرم ﷺ ۲۳۹
- ۳-۳. استغفار نبی اکرم ﷺ ۲۴۳
- جمع‌بندی مباحث ۲۴۶

گفتار دوم: مروری بر سیر سوره	۲۴۷
۱. رویکرد اول: با تأمل در معنای تسبیح و استغفار	۲۵۱
۲. رویکرد دوم: با تأمل در تسبیح و استغفار عملی	۲۵۲
۱- تسبیح نبی اکرم صلی الله علیه و آله به معنای زدودن شرک از حیات اجتماعی و اقامه تسبیح	۲۵۳
۲- تسبیح و استغفار نبی اکرم صلی الله علیه و آله راه عبور از فتنه‌ها و جلوه‌های دنیا	۲۵۵
۳- غدیر، نمونه‌ای از تسبیح عملی نبی اکرم صلی الله علیه و آله	۲۶۰
- جمع‌بندی	۲۶۳
۳. رویکرد سوم: با تأمل در معنای تأویلی سوره	۲۶۵
۱- گسترش اسلام و ناامیدی دشمن از نابودی اصل دین بعد از فتح مکه	۲۶۶
۲- رساندن امت به باطن اسلام، مأموریت نبی اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام بعد از فتح	۲۶۷
۳- طمع جبهه نفاق برای انحراف باطن دین	۲۶۸
۴- همراهان خسته و دشمنان کمر بسته، دشواری‌های پیش روی نبی اکرم صلی الله علیه و آله	۲۶۹
۵- تسبیح عملی نبی اکرم صلی الله علیه و آله برای فتح نهایی با اقامه غدیر، کربلا و ظهور	۲۷۱
۶- استمرار تسبیح و استغفار نبی اکرم صلی الله علیه و آله در ائمه علیهم السلام	۲۷۱
کتابنامه	۲۷۳
نمایه	۲۷۹

مقدمه

مجموعه حاضر که با عنوان تأملات قرآنی تقدیم علاقه‌مندان می‌شود، شامل سلسله مباحث تفسیر ترتیبی استاد سید محمد مهدی میرباقری است که می‌تواند در رویکردهای تفسیری مبتنی بر معارف اهل بیت علیهم‌السلام، گامی رو به پیش شمرده شود. استاد ارجمند در گفتارهای تفسیری خود، بعد از تبیین چارچوب سوره‌ها مبتنی بر نگاه علامه طباطبایی رحمته‌الله و بزرگان دیگر، تلاش می‌کنند تا بر اساس معارف اهل بیت علیهم‌السلام طرح باطنی ترو کلان‌تری از پیوستار و سیر سوره و فرازهای آن ارائه کنند. پنجمین مجلد از تأملات قرآنی به تفسیر سوره‌های فلق، ناس، مسد و نصر می‌پردازد.

سوره فلق در دو گفتار تنظیم شده است. در گفتار اول، به صورت اجمالی چگونگی پیدایش شر و نظام شرور در عالم، توضیح داده می‌شود و به جایگاه ولات کفر در پیدایش و بسط شرور اشاره می‌شود. در ادامه این گفتار، با اتکا به مباحث ارائه

شده، شرور چهارگانه‌ای که در سوره مطرح است و همچنین استعاده از این شرور معنا می‌شود. در گفتار دوم، ابتدا توضیح داده می‌شود که براساس روایات، فلق، موقف حبس سران شرّ و شرور ناشی از آنهاست. و در ادامه، با اتکا به مباحث ارائه شده، استعاده به ربّ فلق تبیین می‌شود و ضروری که باید از آنها به ربّ فلق پناه ببریم مرور می‌شود.

سوره ناس در سه گفتار تنظیم شده است. در گفتار اول، انواع وسوسه‌های شیاطین و به خصوص وسوسه‌های وسواس خناس بیان می‌شود و در ادامه، راه مقابله با وسوسه‌های آنها در سوره مرور می‌شود. در گفتار دوم، با اشاره به نقش شیاطین در زندگی انسان و مخاطرات آنها، ضرورت استعاده به خدای متعال توضیح داده می‌شود. در گفتار سوم با دقت در مخاطب سوره، یک بار سوره از زاویه خطاب به امت و در مقیاس وسوسه‌های فردی معنا می‌شود، و بار دیگر سوره در مقیاس وسوسه‌های اجتماعی معنا می‌شود، و بار آخر سوره از زاویه خطاب به نبی اکرم ﷺ معنا می‌شود.

سوره مسد در یک گفتار تنظیم شده است. در این گفتار بعد از مرور معنای ظاهری سوره و توضیح مفردات آن، به موضوع خسارت و تبّاب پرداخته می‌شود و انواع خسارت، منشأ خسارت و سرانجام آن، توضیح داده می‌شود و از این منظر، کل سوره مرور می‌شود. در ادامه، با تعمیق موضوع خسارت، جریان تاریخی خسارت و تبّاب طرح می‌شود و از این زاویه نیز به سوره توجه می‌شود.

سوره نصر در دو گفتار تنظیم شده است. در گفتارهای این سوره، ابتدا مفردات سوره توضیح داده می‌شود و در ادامه به

الزامات فتح، و مأموریت های رسول خدا ﷺ بعد از فتح، پرداخته می شود.

تاریخ ارائه گفتارهای این مجلد به ترتیب عبارت است از: ۱۳۹۴/۶/۱۴ و ۱۳۹۴/۶/۲۱ (سوره فلق)؛ ۱۳۹۴/۵/۲۴ و ۱۳۹۴/۵/۳۱ و ۱۳۹۴/۶/۷ (سوره ناس)؛ ۱۳۹۴/۶/۲۸ (سوره مسد)؛ ۹۴/۷/۱۸ و ۹۴/۷/۲۵ (سوره نصر).

در پایان لازم است تا از تلاش همه بزرگوارانی که در تولید و نشر این مجموعه ایفای نقش کرده اند، قدردانی کنیم و سپاسگزار همه این عزیزان باشیم.

کارگروه تدوین حکمت